

STUDIILE ROMÂNEȘTI – *WORK IN PROGRESS*¹

Laura LAZĂR ZĂVĂLEANU
(Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca)

laurazavaleanu@yahoo.com

Romanian Studies – Work in Progress

This article, developed from an answer to a survey concerning Romanian Studies, makes a first attempt to outline the history of the domain, starting from its first inclusion in the academic curriculum, in 1839, at the University of Sankt Petersburg, to the most recent centres and academic scientific events dedicated to it, those that include in their title the phrase “Romanian Studies”. It aims, in light of the questions of the initial survey, to give a definition of Romanian Studies and its object of interest, and, at the same time, to identify its implicit disciplinary areas. The article includes the presentation of a case study, in order to show the reality of Romanian Studies abroad, in a Western university (Université Sorbonne Nouvelle – Paris 3), the specific interests of the area, the target audience and the profile of interested students. All these elements have followed, in symmetrical fashion, a similar path in some Romanian Universities (“Ovidius” University in Constanța, West University of Timișoara, University of Bucharest, “Babeș-Bolyai” University in Cluj-Napoca). In the final part of my paper, I intend to launch a few proposals meant to strengthen the relationships between Romanian Studies specialists from Romania and from abroad. My conclusion is that, at a moment when we celebrate the Centenary of the Union and the Romanian spirit as a nation, after 180 years of academic tradition, while we engage in defining its domain and implicit scientific identity in an assumed and methodical manner, Romanian Studies continues to be an exciting work in progress.

Keywords: *history of Romanian Studies; Romanian Studies scholars; study area and disciplinary areas in Romanian Studies; Romanian Studies in Romania vs. Romanian Studies abroad.*

1. Scurtă istorie a studiilor românești

Definirea „studiilor românești”, a „obiectului” și a ariilor disciplinare ce ar putea fi implicate pe viitor într-o construcție academică autonomă cu relevanță atât națională, cât și europeană pun în discuție o problemă deloc superflă, cu atât mai mult cu cât, utilizată adesea ca un concept-umbrelă, sintagma „studii românești”, acoperă, de fiecare dată, realitățile – mai mult sau mai puțin precise/ vagi – de care este nevoie în contextul respectiv.

Din perspectiva cea mai generală, așa cum este folosită formula în media, prin identificarea geografică a unui spațiu de origine, „studiile românești” desemnează, spre exemplu, studii de specialitate, indiferent de domeniu, ce aparțin cercetătorilor de pe teritoriul României.

Din perspectivă sensibil diferită, privite din afara granițelor noastre, „studiile românești” desemnează studiile vizând România ca subiect de cercetare.

Definirea lor ca domeniu de studiu de sine stătător, bază pentru o „construcție academică autonomă” cu relevanță națională și internațională presupune, credem, o privire diacronică, recuperând, într-o primă etapă, primele repere temporale unde interesul pentru limba și cultura

¹ Articolul are la bază răspunsul la Ancheta *Ce sunt „Studiile Românești”*, apărută în Hedeșan, Tucan, Percec 2017.

română s-a concretizat în organizarea unor structuri universitare cu acest obiect de studiu și, într-o a doua etapă, ocurențele conceptului în sine, a recurenței și a contextelor în care el a fost folosit, de multe ori pentru a identifica tocmai construcții academice al căror obiect de cercetare viza un aspect – sau mai multe – al limbii, culturii și/ sau civilizației românești analizat, adesea, prin diferențiere de alte *studii* specifice (romanice, anglo-saxone, hispanice, americane etc.).

Prima dată când româna a fost studiată într-o universitate străină a fost la Universitatea de Stat din Sankt Petersburg, unde, în 1839 deja, se deschidea o Catedră de Limbă valaho-moldavă¹.

Primul său șef de departament a fost basarabeanul Iacob Hâncu – în variantă rusească Yakov Danilovic Ginkulov. Născut în 1800, la Ovidiopol, Iacob Hâncu a fost trimis de tatăl său, protoiereu transnistrean, să studieze la Seminarul Teologic din Ecaterinoslav și apoi din Chișinău, unde din 1821 va fi numit și el profesor la pensionul nobilimii de pe lângă seminar și unde va preda română, rusă, franceză și geografie (Danilov 2015: 12). În 1822 deschidea în capitala basarabeană prima școală după sistemul Lancaster, iar trei ani mai târziu era promovat, tot aici, ca inspector al școlilor lancasteriene (Ionescu-Nișcov 1941: 81-82). Din 1830 va fi și dragoman la Departamentul Asiatic al Ministerului de Externe al Imperiului Rus și va rămâne în această funcție timp de 35 de ani, până în 1865. După numirea ca profesor, în 1839, la Departamentul de Limbă valaho-moldavă, între anii 1842 și 1858 va conduce această catedră, unde din 1855 va deține titlul de „profesor extraordinar” (Danilov 2015: 14).

Lingvist pasionat, în 1829 va finaliza un dicționar moldovenesco-rus (rămas în manuscris), iar în 1840 va tipări două lucrări pe care le va folosi ca material didactic în predarea limbii române, *Regulile scrise ale gramaticii valaho-moldave* – la care muncise, cu siguranță, de mai mulți ani – și, de asemenea, o crestomație cu titlul *Adunare de scrieri și traduceri în proză și versuri, pentru exerciții în limba valaho-moldovenească*. În 1847 le va adăuga *Concluzii pe marginea gramaticii valaho-moldovenești*, iar în 1854 va scoate o altă tipăritură cu miză practică directă, *Carte de buzunar pentru ostașii ruși în campanii din Principatele Moldovei și Valahiei*².

În *Predoslovia* la *Regulile scrise ale gramaticii...*, Iacob Hâncu vorbește explicit despre limba română și despre folosirea etnonimului „român” și, implicit, despre identitatea de neam comună a românilor din teritoriile românești și a celor din Basarabia de sub ocupație și strictă cenzură rusească:

„Necătând la poziția geografică a Moldovei și Valahiei, la importanța evenimentelor istorice în țările dunărene și la atracția unuia și celuilalt Principat în relațiile lor cu Puterile megieșe, – nici proveniența națiunii, nici situația politică și socială, nici limba fiilor Daciei [...] [u]n din aceste obiecte demne de curiozitate e supus acum fugitivei noastre descrieri. Acesta e *limba Română*. Și denumirea de *Român* nu e întâmplătoare. Până la formarea Voievodatului Moldovei, locuitorii ambelor Principate erau cunoscuți sub numele comun al *Românilor*”³.

Mai mult chiar, într-un context politic care favoriza programatic relaționarea românei cu slavona, aduce în discuție și originile controversate ale limbii române, chiar dacă marturisește că nu se va concentra pe acest subiect: „Nu ne vom adânci în cercetarea istorică a problemelor referitoare la limba locuitorilor băștinași ai Moldovei și Valahiei: a fost limbă a Dacilor sau a

¹ Girfanova 2012, disponibil online la <http://journals.lub.lu.se/index.php/elears/article/view/5448>, consultat la 15 aprilie 2018.

² Pentru detalii despre viața și scrierile lui Iacob Hâncu, vezi și Ciobanu 1923: 109-117 și Ghimpu 2002: 387-390.

³ Hâncu (Ghinkulov) 1840, disponibil online la <https://tipariturioromanesti.wordpress.com/2012/11/23/iacob-hancu-ghinkulov-gramatica-valaho-moldoveneasca-sankt-petersburg-1840/>, consultat la 9 noiembrie 2018.

Geților, reprezenta oare un grai diferit, era oare o ramură a limbii slave sau s-a format din limba coloniștilor Romani”¹.

Dincolo de elementele implicite de politică socială și culturală (în 1812 Rusia anexase abuziv Basarabia, în urma Tratatului de Pace de la București, unde Imperiul Otoman, înfrânt, ceda ceea ce nu-i aparținea), numele catedrei și terminologia utilizată nu pot să nu aibă legătură, suntem siguri, cu opera lui Dimitrie Cantemir și cunoașterea acesteia în spațiul academic rusesc. În exilul său la curtea lui Petru cel Mare (unde țarul, în respectul absolut pentru eruditul român, proaspăt membru al Academiei de Științe din Berlin la propunerea lui Leibniz, nu doar că îi oferise toate condițiile convenite unui principe și îl introdusese în propria-i familie, căsătorindu-l cu nepoata sa și cununându-l el însuși, în calitate de naș, dar îl numise și Ministru și Consilier de taină), scrisese în latină, printre alte lucrări fundamentale, cunoscutele *Descriptio Moldaviae* și *Historia Moldo-Vlachica* (manuscrisul pe baza căruia va transpune apoi în română *Hronicul vechimei Romano-Moldo-Vlahilor*), ambele oferind informații despre limba comună a românilor din cele trei provincii istorice, despre istoria și civilizația lor, cu siguranță surse importante pentru cercetătorii ruși, cum erau și pentru cei occidentali. O dovadă în plus a cunoașterii operei lui Cantemir o constituie și faptul că, în *Adunarea de scrieri în proză și versuri...* a lui Iacob Hâncu, unde apar pentru prima dată publicate în scop didactic fragmente din literatura română, se găsesc, alături de excerpte din texte religioase și din pravile, din traduceri și articole preluate din periodicele românești, și pasaje din *Descriptio Moldaviae* (Ionescu-Nișcov 1941: 82).

Până în 1858, când va fi dizolvată, Catedra de Limbă valaho-moldavă a funcționat în cadrul studiilor limbilor slave, iar interesul pentru limba și folclorul românesc a fost orientat, cu precădere, către contactele slavo-române. Când departamentul de limbă română a fost redeschis, un secol mai târziu, în 1957, a fost inclus, cu necesara recontextualizare realizată, în cadrul Facultății de Limbi romanice (Girfanova 2012).

La nici 25 de ani după înființarea celui dintâi departament de limba română, când în Principatele române proaspăt unite se puneau bazele primelor Universități românești la Iași (1860) și București (1863-1864), 1863 va fi un an fast pentru „studiile românești” de dincolo de hotare, dacă ne este permis să folosim sintagma *avant la lettre*. În Transilvania aflată sub stăpânire austro-ungară, după insistente și repetate încercări de a fi recunoscut și aplicat dreptul la învățământ universitar, solicitat prin Proclamația de la Blaj, ale episcopului greco-catolic Vasile Erdely (Ardelean), cel care în 1851 reușise să obțină și crearea catedrei de limbă și literatură română de la Gimnaziul Catolic din Oradea, la 15 decembrie 1861 va fi aprobată înființarea Departamentului de Limbă și Literatură Română în cadrul Universității de la Pesta. În 20 decembrie 1862 va fi numit pe acest post profesorul Alexandru Roman, militant fervent pentru drepturile românilor transilvăneni și membru fondator al Societății Literare Române (viitoarea Academie Română), iar în 27 aprilie 1863 va ține prima sa conferință (cf. Nagy, Cioban 2012: 299-311).

În același an, eforturile diplomatice ale lui Vasile Alecsandri, Ministrul de Externe al domnitorului Alexandru Ioan Cuza, care-l însărcinase să negocieze înființarea unei Catedre de limbă, literatură, istorie și cultură română la Universitatea din Torino, se materializează și, în 15 decembrie, profesorul desemnat pe post, Giovenale Vegezzi Ruscalla, ține cursul inaugural, intitulat *Prolusione al libero corso di lingua, letteratura e storia rumana nella Reggia Università di Torino* (cf. Topoliceanu 2012: 232-242²).

¹ Idem, *ibidem*.

² Autoarea ne-a pus la dispoziție o variantă a articolului revizuită în funcție de ultimele sale cercetări, cu titlul modificat – *151 de ani de românistică la Universitatea din Torino* – unde, re poziționând diacronic ordinea înființării

Patru ani mai târziu, în 1867, la Friedrich-Wilhelms-Universität din Berlin, își va începe activitatea elvețianul Adolf Tobler, primul profesor titular în Filologie romanică al universității¹ și în această calitate va ține și cursuri de limba română. Conform informațiilor primite de la Valeriu Stancu, lectorul de limbă română *en titre* de la Humboldt-Universität (nume schimbat în 1944), căruia îi mulțumesc, „se pare, însă, că limba română apărea doar ca temă printre alte teme ale cursurilor lui de limbi și literaturi romanice” și că, în această perioadă de început nu pare să se fi dorit ca limba română să fie specializare de doctorat. „Alții au încercat în aceiași ani, la Leipzig, Halle și Jena, să obțină statutul de specializare de doctorat pentru română, dar cererea le-a fost respinsă. Leipzig și Viena vor fi apoi totuși principalele centre ale românisticii germane”, precizează Valeriu Stancu.

Ca și în spațiul austro-ungar, o istorie complicată pentru soarta studierii limbii și a literaturii române, ce creează, însă, și fără să vrea, povești frumoase, precum aceea a lui Nicolae Quintescu, tânăr junimist, ce va ajunge membru titular al Academiei 10 ani mai târziu și care în chiar 1867 susținea, sub îndrumarea profesorului Adolf Tobler, o teză despre *Diminutivele limbii române (valahice) vulgare* scrisă în... latină, pentru că româna nu era considerată încă o limbă nobilă și îndeajuns de cizelată încât să poată deveni, cu drepturi depline, specializare de doctorat, dar și pentru că, probabil, din punct de vedere politic, economic, cultural, poziția românilor – fie ei din Principatele unite cu doar câțiva ani înainte ori din Transilvania, nu era, deocamdată, una pe deplin recunoscută.

Tot în secolul al XIX-lea, în 1882, la Universitatea Carolină din Praga, profesorul de franceză Jan Urban Jarnik a introdus studiul limbii române și, conform precizărilor pe care le-am primit de la Doamna Libuše Valentová, românist de referință, filolog și cunoscut traducător, profesor cu remarcabile competențe – complete – de limbă, literatură, folclor, istorie, cultură și civilizație românească și Director al Secției de română al universității pragheze², „a ținut el însuși doar cursuri de limbă și un seminar de texte folclorice. A fost vorba deci de studiul orientat lingvistic, în cadrul catedrei de limbi romanice”.

Secția propriu-zisă de Limba și Literatura română se va înființa în anul universitar 1950-1951, în cadrul Facultății de Litere, cu aportul fundamental al profesoarei Marie Kavková³. În ceea ce privește utilizarea sintagmei „studii românești”, îmi permit să o citez tot pe Doamna Libuše Valentová, căreia îi mulțumesc și aici pentru răspunsurile Domniei Sale⁴:

primelor departamente de limbă română, concluzionează cu o frază ce atinge interesul direct al studiului prezent, precizând că miza acestuia nu e exhaustivă, ci este „o ilustrare, în linii mari, a tradiției *studiilor românești* [s.n.] din cadrul celei mai vechi catedre de limba și literatura română din Italia”. Interesant pentru noi și relevanța demersului nostru este să observăm și faptul că, tocmai din cauza lipsei de informații privind o istorie integrală a studiilor românești, până în 2012 cel puțin, la Universitatea din Torino s-a considerat că aici a fost cea mai veche catedră universitară de limbă română din afara granițelor țării.

¹ <http://ilr.ro/documente/Universitatea%20Humboldt%20din%20Berlin.pdf>, consultat la 18 aprilie 2018.

² Pentru o istorie concentrată a studiilor românești la universitatea Carolină și a profesorilor ce au făcut posibilă această istorie, vezi Platon 2009: 134-145.

³ Pentru precizări suplimentare, vezi Valentová 2018: 32-39.

⁴ Așa cum le mulțumesc, pe rând și fiecăruia în parte, tuturor colegilor care mi-au răspuns, prin corespondență electronică, cu profesionalism și promptitudine, la întrebări vizând subiectul acestei studii și m-au orientat bibliografic, acolo unde a fost cazul: Dna Harieta Topoliceanu, Lector de limba română la Universitatea din Torino; Asist. univ. dr. la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași; Dna Elena Platon, Conf. univ. dr. la Universitatea „Babeș-Bolyai”, din Cluj-Napoca, Lector de limba română la Universitatea Carolină din Praga în perioada 2000-2004; Dl Valeriu Stancu, Lector de limba română la Universitatea „Al. von Humboldt” din Berlin, Republica Federală Germania, Conf. univ. dr. La Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași; Dl Lucian Bâgiu, Asist. univ. dr., Universitatea 1 Decembrie 1918, Alba Iulia, Lector de limba romana la Universitatea din Lund în perioada 2014-2017; Dl Florin Cioban, Lector de limba română la Universitatea „Eotvos Lorand” din Budapesta, Ungaria,

„La fel s-a prezentat situația și în perioada interbelică – nici atunci nu se pomenea de «studii românești». În ceea ce privește înființarea secției de limba și literatura română la Facultatea de Litere a Universității Caroline (1950) [...] de fapt, nici atunci nu se vorbea despre «studii românești», ci de o secție de sine stătătoare din cadrul catedrei de romanistică (de limbi și literaturi romanice). Din 2011 am fost transferați la nou creată «Catedră de studii sud-slave și balcanice», unde specialitatea noastră reprezintă tot o «secție». Dat fiind însă că această catedră se orientează spre «studii sud-est europene», spunem și noi, româniștii, că ne ocupăm de «studii românești». Adevărul este că, pe lângă materiile pur filologice (lingvistice și literare), am introdus și cursuri precum «Introducere în istoria României», «Geografia României», «Civilizația românească», «Istoria arhitecturii din România», «Cultura română» (pictura, sculptura, muzica, cinematografia).”

Amintind, în siajul aceluiași subiect de interes aici, că, din 2005 încoace, profesorii Secției de română pragheze au organizat și cinci Colocvii Internaționale de Studii Românești, concretizate în volumele publicate de Asociația Cehia-România, în colaborare cu Secția de română din cadrul Universității Caroline, ne-am permis să cităm acest răspuns dintr-o corespondență electronică personală ce avea în vedere tocmai miza cercetării de față, fiindcă el este simptomatic pentru încercarea de a defini „studiile românești”.

Fără o tradiție a sintagmei în spațiul românisticii, formula „studii românești” apare spre a-și identifica și diferenția obiectul, așa cum notam la începutul acestui text, în raport cu alte studii specifice din spațiul științific american sau occidental (cu tradiție inclusiv la nivelul denumirii lor cu termenul „studii”, la origine denominație reluând, probabil, paralelismul cu „studiile culturale”).

La Universitatea Comenius, din Bratislava, în cadrul Departamentului de Studii Romanice a Facultății de Arte, există, spre exemplu, o secție de Studii Românești. Dacă luăm în considerare faptul că aici a funcționat o Școală de Studii Românești încă din 1922 (sperând că denumirea de pe site-ul departamentului este cea originală), fiind, conform unor surse¹, prima limbă romanică introdusă ca materie de studiu la această universitate, prin prelegerea lui J. Hušková-Flajšhansová intitulată *Români, trecutul lor cultural și prezent*, avem, poate, aici, unul dintre cele mai vechi contexte academice exploatând această denominație pentru a determina studierea limbii și a culturii române.

La Universitatea din Lund se află o secțiune de *Studii franceze, italiene și românești*², ce continuă eforturile pasionate ale celebrului profesor Alf Lombard, romanist de referință, care, între 1937 și 1969, a introdus și susținut studiul limbii române în spațiul scandinav (cf. Bâgiu 2016: 435-436).

În Franța, la Universitatea „Sorbonne Nouvelle – Paris 3” există un „Departament de Studii Italiene și Românești”, care are o *Diplomă de limbă și civilizație românească*³ și până în

Prof. univ. dr. La Universitatea din Oradea; Dna Marcela Mateescu, Institutul Limbii Române, București; Dl Roberto Merlo, Professore associato, Universitatea din Torino; Dl Paul Nanu, Lector de limba română la Universitatea din Turku, Republica Finlanda, Asist. univ. dr. habil. La Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia; Dna Gina Puică, Lector de limba română la Universitatea „Iurii Fedkovici” din Cernăuți, Ucraina și Asist. univ. dr. la Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava și Dna Iosefina Blazsani-Batto, Lector de limba română la Universitatea de Limbi străine (Azerbaijan University of Languages), Prof. dr. la Liceul de Arte Vizuale Romulus Ladea, Cluj-Napoca.

¹ <https://fphil.uniba.sk/en/katedry-a-odborne-pracoviska/katedra-romanistiky/>, consultat la 31 martie 2018.

² <https://www.lunduniversity.lu.se/lucat/group/v1000113>, consultat la 31 martie 2018.

³ <http://www.univ-paris3.fr/diplome-de-langue-et-de-civilisation-roumaine>, consultat la 31 martie 2018.

2012 a existat un departament similar și la Universitatea „Paris Sorbonne” (Paris 4). Începând cu anii 1970, la mai multe universități din Franța s-a introdus studierea limbii române și s-au creat, la unele dintre ele, lectorate de limba română: Bordeaux III și II, Toulouse II, Aix-Marseille I, Nancy Grenoble III, Montpellier III, Strasbourg II, St. Etienne. La Paris 3, Aix-Marseille și Strasbourg se continuă aceste studii și au fost adăugate cursuri de civilizație românească sau de literatură română.

La sfârșitul anilor 1980, la Universitatea Georgetown, Ion Rațiu înființa o *Catedră de Studii Românești* („Ion Rațiu Chair of Romanian Studies” – IRCRS), concepută „ca un centru de cercetare și excelență academică axat pe România sa natală”, după cum notează site-ul ce-i este dedicat¹.

Institutul Limbii Române gestionează 51 de lectorate de limbă română (dintre care 45 active) în 29 de țări din Europa, Asia și America de Nord, iar în denumirea unora dintre departamentele sau centrele în cadrul cărora funcționează ele, formula *studii românești* este prezentă (pe unele tocmai le-am amintit).

În aceeași ordine de idei, una dintre primele exploatări ale sintagmei cu scopul de a coagula o direcție de studii a mai multor cercetători interesați de aceeași arie culturală, venind din mai multe universități, a fost, probabil, crearea în anul 1973, în Statele Unite ale Americii, a „Grupului de Studii Românești” (*Romanian Studies Group*), pregătită de memorabila *Conference on Romanian Language and Literature* organizată la Universitatea din Washington în mai 1972 de un îndrăgostit de România, profesorul James Augerot, unde au participat, printre alții, Mircea Eliade, Marin Sorescu, Constantin Giurescu. Fost bursier Fulbright timp de doi ani la Cluj, începând cu anul 1964, la Universitatea „Babeș-Bolyai”, J. Augerot rămâne fidel pasiunii sale românești și împreună cu un alt bursier Fulbright în România, Michael Impey, vor pune bazele *Romanian Studies Group* la conferința din Kentucky, în aprilie 1973, deschizând domeniile de studiu dinspre limbă și literatură spre toate științele umaniste și sociale. În 1977, RSG va deveni SRS, *Society for Romanian Studies*.

Idealul lui James Augerot care, în discursul rostit la sărbătorirea celor patruzeci de ani de la înființarea societății, mărturisea că dorința inițială era „să adune cercetători care să scoată la lumină informații despre această destul de ascunsă bijuterie din sud-estul Europei”, s-a materializat în societatea ce se definește pe *home page*-ul site-ului său² ca „organizație internațională interdisciplinară academică dedicată promovării studiului, criticii și cercetării profesionale a tuturor aspectelor culturii și civilizației românești, în special în ceea ce privește România și Moldova”. Cu reuniuni anuale în SUA și 7 congrese internaționale – primul la Sorbona (1986) și, după căderea comunismului, în România, la universitățile din Iași (1993), Cluj-Napoca (1997), Suceava (2001), Constanța (2007), Sibiu (2012), București (2015) –, al optulea având loc între 26 și 30 iunie 2018, tot la Universitatea din București, și crearea în 2013 a unui site *H-România* pe importantul portal *H-Net*, societatea, sărbătorind anul acesta 45 de ani de la înființare, se instituie ca un reper de specialitate și de consecvență în domeniul studiilor românești, iar rezultatele cercetării specialiștilor săi sunt tot mai (re)cunoscute și în România.

Dovada concretă este faptul că, din august 2015, Editura Polirom a lansat o nouă colecție – *Studii Românești/ Romanian Studies/ Études Roumaines/ Rumänische Studien* – coordonată de Irina Livezeanu și Lavinia Stan, prima profesor de istorie în cadrul Universității Pittsburgh din SUA și fostul director al SRS, a doua profesor de științe politice la Universitatea „St. Francis Xavier” din Canada și președintele în funcție al societății.

¹ <http://www.ratiudemocracycenter.org/new/catedra-de-studii-romanesti-ion-ratiu/>, consultat la 31 martie 2018.

² <https://society4romanianstudies.org>, consultat la 31 martie 2018.

Așa cum se precizează în descrierea editorială a colecției, ea urmărește să publice „monografii, culegeri unitare de studii semnate de un singur autor, precum și volume colective ce reunesc contribuții pe teme specifice studiilor românești”. În cadrul colecției se preconizează să apară „traduceri ale unor cărți publicate la edituri din străinătate, dar și volume scrise în limba română”, utilizând, ca metodă de evaluare „*blind peer review* pentru a selecta manuscrise de cea mai înaltă calitate, redactate într-un stil accesibil” și menționând că „are în vedere volume cu relevanță contemporană și rigoare academică semnate sau coordonate de membrii Societății pentru Studii Românești”. Un instrument cu totul necesar, ce poate deveni, dacă nu va condiționa publicarea de calitate obligatorie de membru SRS, un veritabil punct de coagulare al studiilor românești nu numai naționale și europene, ci și de dincolo de Atlantic.

Și un ultim exemplu, probabil cel mai „recent” în raport cu istoria imediată a noilor apariții instituționale într-un domeniu ce se dovedește mereu de interes, cel al unui centru de studii românești creat cu scopul facilitării colaborării între româniștii din afara și din interiorul României, ce ar putea constitui un exemplu, chiar dacă obiectivul se limitează la țara de origine a organismului nu de mult înființat: din mai 2015, la Catedra de Relații Internaționale a Facultății de Istorie, Științe Politice și Relații Internaționale a Universității „Iurii Fedkovici” din Cernăuți există un Centru de Studii Românești, realizat în colaborare cu Institutul pentru Democrație și Dezvoltare și cu sprijinul Consulatului General al României la Cernăuți și al Consiliului Regional Cernăuți.

Obiectivele CSR notate în comunicatul de presă al inaugurării sunt „promovarea și susținerea oamenilor de știință din Ucraina și România, interesați de studiile românești”, dar și desfășurarea unor conferințe naționale și internaționale pe tema studiilor românești, organizarea de seminarii și sesiuni științifice la care să fie invitați, alături de experți, cercetători și studenți, ca și de evenimente culturale dedicate temelor românești și relațiilor româno-ucrainene, reflectate în publicațiile pe care Centrul le va edita, precizându-se că „CSR reunește specialiști în relații internaționale, științe politice, istorie, drept, etnologie și economie, interesați de relațiile dintre cele două state, facilitându-le studiile, cercetarea științifică și schimbul de informații reciproc”¹. Conform datelor obținute de la Doamna Gina Puică, Lector de limbă română la Universitatea „Iurii Fedkovici”, căreia îi mulțumesc,

„domeniile sale principale sunt istoria, politologia, relații internaționale, date fiind profilul Facultății și preocupările membrilor săi. Spațiile sale de referință sunt Ucraina, România, Republica Moldova. Cercetările au în general în vedere relațiile, cooperarea dintre aceste spații.

Activitățile cele mai importante ale Centrului sunt două conferințe internaționale anuale, una deschisă în principal cadrelor universitare, cercetătorilor cu experiență, ce are loc în luna mai, și o alta deschisă studenților, în luna noiembrie, ambele referitoare la relațiile trilaterale Ucraina-România-Republica Moldova. De asemenea, Centrul de Studii Românești colaborează din 2017 cu Lectoratul de română de la Cernăuți în organizarea a două mese rotunde internaționale: una dedicată receptării lui Eminescu în lume («Eminescu în limbile lumii. Traduceri, receptare critică și academică», ajunsă la a III-a ediție), o alta consacrată temei «Interferențe lingvistice și culturale la Cernăuți și în lume», din care a avut loc o primă ediție.”

Din tot acest parcurs diacronic, se evidențiază, credem, ariile disciplinare ale studiilor românești, cu toată profuzimea lor de domenii: limbă, literatură, istorie, civilizație, cultură, artă, economie, relații internaționale, drept, științe politice, sociologie, antropologie, folclor și

¹ <https://www.promptmedia.ro/2015/05/centru-de-studii-romanesti-inaugurat-la-cernauti/>, consultat la 20 martie 2018.

etnologie, istoria ideilor și mentalităților și tot ceea ce poate face obiectul cercetărilor cu subiect românesc.

2. Studii românești la o universitate occidentală. Studiu de caz.

Voi vorbi aici despre Universitatea „Sorbonne Nouvelle – Paris 3”, unde am activat ca lector de limbă și civilizație românească în perioada 2011-2017.

Societate multiculturală ce are ca ideal respectul tuturor membrilor ei, indiferent de apartenență etnică sau religioasă, în virtutea valorilor de libertate și egalitate, societatea franceză și-a conceput și sistemul educațional după aceleași principii, susținând dezvoltarea tuturor domeniilor de învățământ, științifice sau socio-umane, dintr-o preocupare constantă a păstrării echilibrului între deschiderea spre spațiul european și internațional și prezervarea valorilor identitare și naționale franceze, de care poporul francez este foarte atașat. În acest context multicultural al societății franceze, Universitatea „Sorbonne Nouvelle – Paris 3” propune un ansamblu de formare pluridisciplinară la nivel de licență/ master/ doctorat în domeniile Limbă, Literatură, Arte și Media, Științe Umane și Sociale. Politicile lingvistice încurajează adaptarea la cerințele pieței (un interes deosebit pentru limbile chineză, engleză, spaniolă), dar oferă și posibilitatea inițierii în așa-numitele „limbi B”, „limbi mici”, între care este integrată româna, alături de catalană, galiciană etc., accesibile studenților întregii universități, în varianta cursurilor opționale – U. E. Libres (unités d’enseignement libres).

Față de aceste limbi însă, româna are un excepțional avantaj, acela de a dispune de o *Diplomă universitară* de 2 ani, *Diplôme de Langue et Civilisation Roumaines*, care, alături de *Diplôme de Langue et Civilisation Italiennes*, sunt singurele diplome de acest tip din universitate, oferind avantajul unei formări complete la nivel lingvistic și cultural nu doar pentru studenții universității, ci și pentru publicul din afara ei, interesat de o formare ținută și care să nu presupună o perioadă de timp de pregătire foarte îndelungată, cu atât mai mult cu cât pentru *Diploma de Limbă și Civilizație Românească* înscrierea nu este condiționată de obținerea anterioară a unei diplome de bacalaureat. DLCR e concepută cu desfășurarea cursurilor pe parcursul a doi ani, iar înscrierea se face printr-un dosar special, funcționând ca dublu parcurs universitar (dublă specializare). Curricula ei cuprinde cursuri de limbă română (vizând, în funcție de curs, elemente diferite: structuri gramaticale, inițiere în conversația curentă, practică a limbii pe baza textelor, cursuri de traducere etc.), cursuri de istorie și civilizație și cursuri de literatură română. Acestea din urmă, adaptate la nevoile studenților universității (unii înscriși la teatru și cinematografie sau istoria artelor), sunt structurate și concepute de manieră interdisciplinară, astfel încât să ofere o deschidere panoramică asupra literaturii române și a marilor perioade semnificative, analizate în raport direct cu artele perioadei și ecranizările cinematografice, acolo unde acestea există.

Unele dintre cursuri (cele de structuri gramaticale, de istorie și civilizație și cele de literatură) sunt accesibile, în sistem de curs opțional, studenților întregii universități, indiferent de specializarea lor. Tocmai de aceea, sunt susținute în limba franceză, pentru a încuraja participarea unui public cât mai larg.

Totul este astfel proiectat, încât să propună prezentarea complementară a limbii, culturii și civilizației românești în spațiul francez al Universității „Sorbona – Paris 3” și diseminarea culturii românești cu toate componentele ei (limbă, istorie, mentalități, literatură, muzică, teatru, arte plastice, cinematografie, științe etc.).

Mai mult, la nivel de politică culturală, se privilegiază exploatarea contactelor și raporturilor directe cu profesori, scriitori, critici literari și artiști români din Franța, precum și cu instituțiile culturale românești din țară (Uniunea Scriitorilor Români, Uniunea Artiștilor Plastici din România, Uniunea Artiștilor Populari etc.), dar și din străinătate (Association Parisienne des Artistes Roumains, ICR, Radio France, Atelierul „Constantin Brâncuși”, Centre Pompidou, Bibliothèque Nationale de France – cu jurnaliștii, curatorii și specialiștii lor români), spre organizarea, pentru studenți, de întâlniri cu prezențe culturale românești, în spațiul cursurilor lectoratului, dar și participarea la manifestările culturale și artistice românești organizate de ICR Paris sau Ambasada Română din Paris, ori a altor asociații culturale românești din spațiul francez. În aceeași direcție, se propun studenților întâlniri și serate cu studenții români din Paris și, în măsura posibilităților și a colaborărilor, ateliere de traducere, club cinematografic, atelier de cântece și dansuri românești, de bucătărie românească etc., tocmai pentru a le facilita asimilarea cât mai complexă a culturii și civilizației românești și practicarea limbii și în context extracurricular.

3. Studii românești în universitățile din țară

Dacă, așa cum observam deja, pentru „studiile românești” de peste hotare, fie ele transatlantice sau europene, conceptul apare în denumirea departamentelor/ catedrelor/ secțiilor unde se studiază limba și civilizația românească sau a unor societăți/ centre academice având ca subiect de cercetare științifică românii și cultura lor (în sensul cel mai larg) și desemnează întregul ansamblu de analiză academică implicită studierii unui context al alterității, cu metode diferite de lucru, presupunând nu doar cercetare istorică, lingvistică, literară, artistică și culturală, dar și economică, politică, de istoria ideilor, a imaginilor și mentalităților, de etnologie, antropologie, sociologie, imagologie etc., în spațiul autohton sintagma acoperă realități eterogene, care converg însă spre același obiect larg de studiu.

Sunt de amintit trei exemple importante în acest sens, din centre universitare distincte, în ordinea apariției lor: primul, la Universitatea „Ovidius” din Constanța, unde, în octombrie 2011, s-a aprobat, așa cum scrie pe site-ul propriu, înființarea Centrului de Cercetare și Dezvoltare Profesională „Studiile Românești în Context Internațional” (STUR), funcționând în cadrul Departamentului de Filologie Română, Limbi Clasice și Balcanice, „cu mențiunea că acest centru antrenează activități interdepartamentale, dată fiind natura interdisciplinară a activităților sale”¹. Proiectele propuse – dezvoltarea unei pagini web adusă la zi a centrului, unde să fie prezente toate informațiile de interes pentru studiile românești din țară și din străinătate, o platformă online de învățare a limbii române și conferințe internaționale, de mare importanță pentru o reală colaborare între specialiștii în studii românești din România și din afara ei – sunt și puse în aplicare de atunci, așa cum se notează pe home page-ul centrului și pe pagina direcțiilor de cercetare ale universității². Dincolo de cele 7 conferințe internaționale organizate din 2012 până în prezent și de proiectul platformei online de învățare a limbii române (despre avansarea căruia, din păcate, nu am găsit informații în sursele electronice, singurele la care am avut acces), ceea ce ni se pare cu deosebire de salutat în contextul necesității ei este obiectivul paginii web „Studiile românești în lume”. Așa cum apare pe home page-ul STUR, ea „este intens folosită de

¹ <http://litere.univ-ovidius.ro/cercetare/centre-de-cercetare/centrul-de-cercetare-si-dezvoltare-profesionala-studiile-romanesti-in-context-international-stur>, consultat la 14 martie 2018.

² <http://litere.univ-ovidius.ro/cercetare/domenii-de-cercetare>, consultat la 21 mai 2018.

programele externe de studii românești ca bază de documentare și ca sursă de informații culturale românești. Pagina oferă deja multiple informații legate de centrele de studii românești, de la harta programelor și datele de contact ale administratorilor, până la resursele fiecărui centru, structura programelor sau manualele folosite. Membrii centrului produc în continuare materiale, care sunt periodic încărcate pe pagină. Astfel s-a produs o serie de resurse multimedia care să faciliteze activitatea programelor de studii românești și care urmează să fie încărcate în perioada imediat următoare: interviuri despre tendințele actuale ale limbii române, materiale de prezentare a centrelor de studii românești, spectacole studențești care dau viață unor mostre semnificative ale dramaturgiei românești, filme documentare care prezintă multiple aspecte de cultură și civilizație românească, la a căror realizare colaborăm permanent cu colegii și studenții de la Facultatea de Arte care sunt membri ai STUR.”.

Cu regret, nu am reușit să găsesc linkul către pagină, astfel încât nu pot să mă pronunț asupra funcționalității ei, dar mă entuziasmez deja la ideea că o asemenea întreprindere există și că este actualizată, sperând să o pot accesa cât de curând.

Al doilea exemplu este „Departamentul de Studii românești” din cadrul Facultății de Litere, Istorie și Teologie a Universității de Vest din Timișoara, descris pe site-ul facultății ca fiind

„forma de organizare care din 2012 cuprinde vechile catedre de limba română, literatură română și comparată, limba și literatura latină, istorie și teologie ortodoxă. Departamentul gestionează atât specializări de licență în care este implicat studiul limbii și literaturii române sau al limbii latine, cât și domenii ca Istorie, Studii culturale, Teologie ortodoxă. De asemenea, programele masterale sunt diverse: *Tendințe actuale în studiul limbii române, Literatură și cultură. Contexte românești, contexte europene, Religie, cultură, societate, Istorie conceptuală, Arheologie și mediu în contextul dezvoltării durabile*”¹.

O soluție pentru a răspunde la reforma sistemului de învățământ superior din România, care a presupus și reorganizarea/ restructurarea vechilor catedre în departamente mai mari și centre de cercetare, după modelul occidental, ce concepe, iată, studiile românești ca un ansamblu al tuturor studiilor culturale ce urmăresc cercetarea limbii, literaturii, istoriei, religiei, mediului, arheologiei etc. românești în context european și nu numai.

Al treilea exemplu este reprezentat de Centrul de Studii Românești (CSR) din cadrul Facultății de Litere a Universității din București, înființat la 1 octombrie 2014 și care, așa cum este prezentat pe site-ul facultății,

„este gândit ca o structură interdepartamentală, adecvată pentru a desfășura o activitate multidisciplinară. Domeniile și ariile de interes ale Centrului sunt: limba română, literatura română, etnologia și folclorul românesc, istoria culturii române, cultura și civilizația românească în context regional, european și internațional. Printre membrii fondatori ai Centrului de studii românești se numără cadre didactice de prestigiu, reprezentând cele 4 universități care, împreună cu Universitatea din București, alcătuiesc Consorțiul Universitaria: Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca și Universitatea de Vest din Timișoara. Activitatea centrului se derulează în 4 secțiuni distincte: a) Predarea limbii române ca limbă străină și evaluarea competențelor de comunicare în limba română; b) Relații externe

¹ <https://litere.uvt.ro/detalii-departamentul-de-studii-romanesti/>, consultat la 2 martie 2018.

interuniversitare și cercetare; c) Masterat internațional în Studii românești; d) Revista de profil «Romanian Studies Today»¹.

Conform Statutului CSR², scopul său este „promovarea pe plan extern, dintr-o perspectivă pluri- și interdisciplinară, a limbii, literaturii, culturii, istoriei, politicii și societății românești, în context regional, european și internațional”, iar obiectivele sunt:

„a) organizarea și administrarea unor programe de învățare a limbii, literaturii și civilizației românești pentru cetățeni străini și de evaluare a abilităților în utilizarea limbii române ca limbă străină; b) sprijinirea instituțională a prezenței limbii, literaturii, culturii și civilizației românești în universitățile de peste hotare; c) inițierea, organizarea și administrarea unui program internațional de masterat, adresat studenților din afara țării; d) editarea unei publicații periodice pluri- și interdisciplinare, destinate circulației internaționale, cu cotație BDI și, în perspectivă, ISI, dedicată studiilor românești (Romanian Studies Today) alte obiective de interes general, conforme cu misiunea CSR, cum ar fi: organizarea de evenimente științifice, inițierea și organizarea de programe de cercetare, editarea de materiale de promovare a CSR etc.”

Câteva elemente de noutate important de remarcat: centrul se constituie deja, la bază, ca un proiect interuniversitar, prin colaborarea universităților din consorțiul „Universitaria” și proiectează un Masterat internațional în Studii românești, ceea ce deschide în mod particular atenția spre pregătirea viitorilor specialiști în studii românești, studenții și masteranzii.

Aș aminti apoi faptul că, deși nu poartă în denumire sintagma „studii românești”, există în universitățile românești mai multe departamente unde se fac astfel de studii la nivel de reală performanță. Exemplul cel mai cunoscut mie este, bineînțeles, cel al colegelor de la Departamentul de limbă, cultură și civilizație românească din cadrul Facultății de Litere a Universității „Babeș-Bolyai”, din Cluj-Napoca, remarcabil nu doar pentru tradiția și perenitatea sa impresionantă, dar și pentru nivelul său de excelență în acest domeniu și în domeniul RLS, care îl recomandă ca model (Valentová 2016). Creat în anul 1974, sub denumirea de „Colectivul de limba română pentru străini”, a devenit departament în 1995, „ca urmare a extinderii activității de predare a limbii române în cadrul programelor internaționale (TEMPUS, CEEPUS, ERASMUS, SOCRATES, DAAD) și a intensificării muncii de cercetare în domeniul limbii române ca limbă străină (RLS) [...], de-a lungul celor 40 de ani de existență, au învățat [aici] limba română mii de studenți din peste 110 țări”³. Mai mult, în cadrul departamentului funcționează, din 2008, Institutul Limbii Române ca Limbă Europeană (ILR-LE), a cărui activitate „este orientată spre proiecte de educație, de cercetare, de valorificare a cercetărilor teoretice și practice din domeniul limbii române – ca limbă străină, ca limbă nematernă sau ca limbă maternă – dar și de cooperare cu alte instituții. Ideea înființării institutului a fost aceea de a oferi un spațiu nou de manifestare atât specialiștilor în domeniul limbii române din interiorul UBB, cât și celor din alte instituții clujene”, iar scopul ILR-LE – „acela de a realiza o rețea de specialiști în domeniul limbii române, compusă din profesori, cercetători, traducători cu experiență, dar și tineri în formare, deschisă spre colaborarea cu instituțiile academice, culturale sau media”⁴. Datorită activității susținute și performante a ILR-LE și a departamentului, din 2015

¹ http://old.unibuc.ro/facultati/litere/:e/facultati/litere/docs/2017/feb/28_11_08_40Prezentare_CSR_27.02.2017.pdf, consultat la 21 aprilie 2018.

² http://old.unibuc.ro/facultati/litere/:e/facultati/litere/docs/2017/feb/28_11_08_40Prezentare_CSR_27.02.2017.pdf, consultat la 21 aprilie 2018.

³ <http://romaniandepartment.com/>, consultat la 21 martie 2018.

⁴ <http://learnromanianlanguage.com/>, consultat la 21 martie 2018.

consorțiul UBB-ICR a devenit membru plin al ALTE (Association of Language Testers in Europe), apartenență certificând o dată în plus nivelul de excelență al consorțiului, singurul care poate propune teste de evaluare compatibile cu nivelurile de competență lingvistică din CECR pentru limba română și elibera certificate diferențiate pe niveluri de cunoaștere a limbii române recunoscute la nivel internațional.

Dincolo de specificul acestor centre și al obiectelor de interes comune, trebuie să evidențiem un element recurent foarte important: acela de a crea o rețea de specialiști în domeniu, la care vom reveni și în finalul acestei anchete.

4. Studii românești peste hotare: mize și obiective, profilul studenților, motivații, strategii didactice și de politică culturală

Pentru a putea răspunde concret, voi continua să mă refer la contextul specific al Universității „Sorbonne Nouvelle – Paris 3”.

Fiind vorba de un lectorat românesc funcționând în cadrul unui Departament de Studii Italiene și Românești unde activează aproape 30 de italieniști și un singur românist – lectorul român –, miza este foarte importantă, și nu numai la nivelul universității, ci a întregului spațiu francez, pentru că, dacă acum 10 ani funcționau aproximativ 12 lectorate de română în universitățile franceze, în ultimii ani nu au mai rămas decât trei care să poată reprezenta studiile românești în Franța. În acest context, interesul imediat este atragerea de studenți (de aici concentrarea și pe activitățile extracurriculare, ce pot asigura vizibilitatea DLCR și în afara universității, și creșterea, astfel, a șanselor de a recruta studenți din mai multe tipuri de medii – inclusiv economice), astfel încât să poată fi garantată perpetuarea lectoratelor, cu toată oferta didactică și culturală pe care o propun și posibilitatea de a rămâne prezenți în spațiul universitar francez, unde interesul studiilor românești se materializează nu doar la nivelul limbii române ca limbă străină sau al lingvisticii romanice, dar și al literaturii, culturii, istoriei și civilizației românești, al cinematografilei, studiilor culturale etc.

De altfel, profilul studenților interesați de studiul limbii și culturii române poate fi grupat, cu precădere, în două categorii.

Prima categorie îi include pe cei care aleg să facă diploma de română din considerente strict profesionale. Pe de-o parte, aceștia sunt masteranzi sau doctoranzi în lingvistică romanică, proiectând o carieră de traducător și cunoscând deja fie mai multe limbi romanice sau din spațiul sud-est european, ce vor să adauge româna pentru a-și spori șansele (în Franța limba română este considerată „limbă rară”, deci poate aduce puncte de departajare într-un CV). Pe de altă parte, sunt cei care nu știu aceste limbi, dar vor să învețe una și aleg româna tocmai pentru caracteristica sa de limbă latină într-un bazin lingvistic slav. Apoi, există masteranzi și doctoranzi studiind subiecte cu referință la români și România (istorie, studii politice, economie politică, istoria aeronauticii, arhitectură – ca să dau doar câteva exemple concrete de studenți pe care i-am avut) și, nu în ultimul rând, studenți având proiectul de a face studii în România pe termen scurt sau lung (studenții Erasmus, studenții la medicină etc.). Un alt grup este cel al profesioniștilor lucrând deja în colaborare cu întreprinderi și instituții românești din diferite domenii (economic, administrativ, diplomatic, cultural, mediu etc.), care vor să vorbească românește (chiar dacă limba de comunicare profesională este engleza sau franceza) din respect pentru colaboratorii români, dar și pentru că vor să știe mai multe despre istoria, cultura, civilizația românească.

A doua categorie este aceea a studenților motivați de interese personale – origini românești, ale lor sau ale părinților ori bunicilor, alianțe matrimoniale cu români/ românce, prieteni români sau, pur și simplu, categoria care este și cea mai fascinantă pentru mine, cea a călătorilor în România îndrăgostiți de țara noastră și de locuitorii ei, cei ce doresc și reușesc să revină aici chiar și de mai multe ori pe an și vor să știe totul despre limba, cultura, istoria românească, cu o frenezie și o motivație contagioase, adesea, și pentru ceilalți studenți.

5. Românistica la Centenar: cum ar putea fi întărite relațiile dintre „româniștii” din România și cei din străinătate?

Cum se și întâmplă acum: prin acorduri și proiecte internaționale comune, prin schimburi universitare, prin conferințe, colocvii, congrese internaționale și, mai ales, prin realizarea unei extrem de necesare *baze de date* cât mai exhaustive, unde să fie înscrși româniștii din străinătate, dar și cei din România, fiecare cu specializarea sa, ca și a unei *pagini web* (remarc încă o dată ideea constănțeană, ce, adusă la zi, ar putea acoperi această necesitate) sau a unui site pe un portal științific (de reamintit site-ul *H-România* al SRS de pe portalul *H-Net*) în măsură să centralizeze aparițiile editoriale din domeniu și evenimentele științifice legate de studiile românești, apelurile la comunicări, astfel încât ele să poată ajunge la toți potențialii interesați, indiferent de domeniul lor și care să aibă periodic un *newsletter*.

Un eveniment de referință în domeniu, despre organizarea căruia am aflat tocmai căutând informații pentru acest studiu, ne face să reflectăm: așa cum notam mai sus, între 26 și 30 iunie 2018 a avut loc la București, la Catedra de Relații Economice Internaționale, Academia de Studii Economice, București, a opta Conferință internațională a Society for Romanian Studies, cu tema aniversară „#Romania100: Looking Forward through the Past”¹. Prestigiul evenimentului la care au fost anunțați 435 de reprezentanți, cu numeroase comunicări ce s-au desfășurat în peste 100 de paneluri, mi se pare umbrat, cumva, de două mici detalii: mai întâi, numărul foarte mic al participanților din unele universități mari românești (mai ales de la facultățile de Litere), semn că, poate, informația n-a ajuns la ei și, apoi, faptul că, între cele peste 100 de paneluri, anul acesta, la ceas de dublă sărbătoare (centenarul Unirii și cei 45 de ani de la înființarea societății), când la baza creării SRS a fost tocmai o *Conference on Romanian Language and Literature* organizată la Universitatea din Washington în mai 1972, nu există nicio secțiune dedicată studiului limbii române (și, venind dinspre literatură, nu pot să nu observ că nici studiile literare românești nu sunt prea răsfățate la nivel de reprezentare). În condițiile dificultăților organizării unei manifestații internaționale de o asemenea amploare, micile discrepante sunt, fără îndoială, de înțeles. Și tocmai în asemenea contexte și-ar putea arăta eficiența un site și o bază de date cât mai cuprinzătoare ale specialiștilor în studii românești, creând bazele rețelei de specialiști aflate printre obiectivele tuturor centrelor/ societăților de studii românești despre care am vorbit deja. Ne-ar ajuta să ne semnalăm reciproc evenimentele editoriale sau manifestările științifice în domeniu, să facem schimb de bune practici, dar și să ne păstrăm în contact unii cu ceilalți.

Și fiindcă, la ceas de sărbătoare, vorbim despre progres și dezvoltare, despre continuitate și colaborare eficientă, încheiem cu exemplul care ne bucură în mod deosebit și imediat, pentru că doar de câteva zile am încheiat la Cluj cea de-a treia Conferință Internațională de Studii Românești a Consorțiului „Universitaria”, inițiată acum trei ani, în 2016, la Universitatea București, continuată la Universitatea de Vest din Timișoara în 2017 (unde a fost realizată și

¹ <https://society4romanianstudies.org/2018-conference/>, consultat la 21 mai 2018.

ancheta stând la baza acestui studiu, publicată în *Actele colocviului*¹⁾ și la Universitatea „Babeș-Bolyai”, din Cluj-Napoca, între 29 și 31 octombrie, organizată de Facultatea de Litere.

Conferința din acest an a fost dedicată și ea, așa cum se cuvenea, aniversării Centenarului Unirii și eroilor săi fondatori. Specialiști din 9 țări și peste 20 de universități, institute și instituții de cultură au vorbit despre istoria, limba, literatura, etnologia, civilizația, cultura românească, despre trecutul, prezentul și viitorul studiilor românești.

Comunicări de nivel științific de excepție, schimburi de idei, spiritul dialogului academic și deschidere spre diferite domenii de cercetare, interdisciplinaritate și plurivocitate, proiecte comune de perspectivă, iată numai câteva dintre elementele care au definit ultima conferință dedicată studiilor românești din acest an aniversar. Și, peste toate, sentimentul bun că facem parte din aceeași comunitate științifică, într-un domeniu ce se definește și se redefinește încă și astăzi, la cei 180 de ani pe care îi vom sărbători anul viitor, de la prima sa manifestare într-o universitate, într-un continuu *work in progress*.

Referințe bibliografice:

- BĂGIU, Lucian 2016: *Despre Sebastian, Sorescu, Dosoftei, Derrida și limba română*, Iași, Editura Tipo Moldova.
- CIOBANU, Ștefan 1923: *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusească*, Chișinău, Editura „Asociației Uniunea Culturală Bisericească din Chișinău”.
- DANILOV, Maria 2015: *Cartea basarabească în colecțiile Bibliotecii Academiei Duhovnicești din Sankt Petersburg (sec. XIX-înc. sec. XX)*, in „Magazin bibliologic” nr. 1-4, p. 9-16.
- GHIMPU, Gheorghe 2002: *Conștiința națională a românilor moldoveni*, Chișinău, Editura Garuda-Art.
- GIRFANOVA, Albina H. 2012: *On the History of the Romanian Language Studies in Russia*, disponibil online la <http://journals.lub.lu.se/index.php/elears/article/view/5448>, consultat la 15 aprilie 2018.
- HÂNCU (GHINKULOV) Iacob, 1840: *Gramatica valaho-moldovenească*, Sankt Petersburg, disponibil online la <https://tiparituriromanesti.wordpress.com/2012/11/23/iacob-hancu-ghinkulov-gramatica-valaho-moldoveneasca-sankt-petersburg-1840/>, consultat la 9 noiembrie 2018.
- HEDEȘAN, Otilia, TUCAN, Dumitru, PERCEC, Dana 2017: *Studiile românești: priviri în oglindă*, Timișoara, Editura Universității de Vest.
- <http://ilr.ro/documente/Universitatea%20Humboldt%20din%20Berlin.pdf>, consultat la 18 aprilie 2018.
- <http://learnromanianlanguage.com/>, consultat la 21 martie 2018.
- <http://litere.univ-ovidius.ro/cercetare/centre-de-cercetare/centrul-de-cercetare-si-dezvoltare-profesionala-studiile-romanesti-in-context-international-stur>, consultat la 14 martie 2018.
- <http://litere.univ-ovidius.ro/cercetare/domenii-de-cercetare>, consultat la 21 mai 2018.
- http://old.unibuc.ro/facultati/litere/:e/facultati/litere/docs/2017/feb/28_11_08_40Prezentare_CSR_27.02.2017.pdf, consultat la 21 aprilie 2018.
- <http://romaniandepartment.com/>, consultat la 21 martie 2018.
- <http://www.ratiudemocracycenter.org/new/catedra-de-studii-romanesti-ion-ratiu/>, consultat la 31 martie 2018.
- <http://www.univ-paris3.fr/diplome-de-langue-et-de-civilisation-roumaine>, consultat la 31 martie 2018.
- <https://fphil.uniba.sk/en/katedry-a-odborne-pracoviska/katedra-romanistiky/>, consultat la 31 martie 2018.
- <https://litere.uvt.ro/detalii-departamentul-de-studii-romanesti/>, consultat la 2 martie 2018.
- <https://society4romanianstudies.org>, consultat la 31 martie 2018.
- <https://society4romanianstudies.org/2018-conference/>, consultat la 21 mai 2018.
- <https://www.lunduniversity.lu.se/lucat/group/v1000113>, consultat la 31 martie 2018.
- <https://www.promptmedia.ro/2015/05/centru-de-studii-romanesti-inaugurat-la-cernauti/>, consultat la 20 martie 2018.
- IONESCU-NIȘCOV, Traian 1941: *Alexandru Hasdeu. Contribuții la cunoașterea familiei Hasdeu*, in „Revista istorică”, nr. 1-12, p. 69-90.
- NAGY, Levente, CIOBAN, Florin 2012: *Brief History of the Romanian Philology Department of the “Eötvös Loránd” University in Budapest*, in „Philologica Jassyensia”, VIII, nr. 2, p. 299-311.

¹ Vezi *supra*, nota 1, pagina 69.

- PLATON, Elena 2009: *Studiile Românești la Universitatea Carolină din Praga*, in Marina Cap-Bun (ed.), *Studiile românești în lume în 2008*, București, Editura Universitară, p. 134-145.
- TOPOLICEANU, Harieta 2012: *Tradiția studierii limbii și literaturii române la Universitatea din Torino: scurt istoric al celei mai vechi catedre de limba română din afara României*, in Mihaela Secrieru, Octavian Gordon, Emilia Parpală (coord.), *Statutul științific al limbii române în universitățile străine – catalizator al lingvisticii și literaturii românești*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, p. 232-242.
- VALENTOVA, Libuše 2016: *Prima conferință a Centrului de Studii Românești*, in „România literară”, nr. 51.
- VALENTOVÁ, Libuše 2018: *Relațiile ceho-române – un exemplu de apropiere prin cultură*, in *Qvaestiones Romanicae. VI. Canon cultural. Canon literar. Canon lingvistic. I*, Actele Colocviului „CICRE VI 2017”, Universitatea de Vest Timișoara, Facultatea de Litere, (ediția a VI-a/ 16-17 iunie 2017), Szeged, JATEPress, p. 32-39.